

Les mamelles

(ALDC, VI, 1359. Les mamelles)

La *mamella* és l'òrgan de la cabra que conté la glàndula mamària, usat en plural (*mamelles*). Documentat des del s. XIII, deriva del llat. MAMĪLLA, on $\check{y} > [e]$ per influència del suf. -ELLA, majoritari (var. *mamells* 5, *m.*), mentre que *mames*, documentat més tard (s. XVI), prové de MAMMA. Tenen relació amb un origen expressiu infantil *metes*, a partir de *donar mametes* → *donar metes* → *metes*; *tetes* (s. XIII), afí a l'oc., i probablement *mimes* 83 (< **mimetes* < **mametes*); també l'alg. *tita* 85, pres del sard. *Popes* deriva de PŪPPA (< llat. cl. PUPA 'nena; nina'), de creació expressiva.

La protuberància al centre de la mamella s'ha estès al nom de les mamelles, i així tenim *mugrons* 75, 107, 116, 146 (< MUCRŌNEM, pròpiament 'punta de la llança, d'espasa, etc.), amb les var. *mugarons* (s. XV) 61, 63, 74, 76, 81, amb vocal epentètica (d'origen mossaràbic per al DECat, però per a nosaltres no necessàriament), i *macarrons* 36, que ja

coneix la var. antiga *mocorró* (O. Pou, s. XVI), però que podria ser una homonimització amb la pasta *macarrons*, d'origen italià, documentada en cat. des del s. XIV.

Pits 186 (< PĒCTUS) és originàriament un eufemisme per *mamelles* o *mames* aplicat a les dones.

Peçó 190 (var. *pe[θ]ons* 132, 139) és un manlleu al cast. *pezón* (veg. mapa 786).

Des d'un punt de vista areal, notem la gran extensió de *mamelles* pel val. i bona part del Principat i de les Balears, enfront de les *popes* de la franja ponentina nord-occ., les *metes* de l'àrea centromeridional principatina i les *tetes* del cat. sept., mot tributari de l'oc., i del Matarranya, interferit pel cast. *tetas*. *Mames* té alguna presència en el cat. pirinenc i en mall.

Són mots normatius *mamelles* i *mames*, des del DOrt, 1917; *meta*, des del DG₁, 1932; *popa*, *meta* ("mot infantivol") i *teta* ("emprat popularment"), des del DIEC₁, 1995.

